

از همین نویسنده

- فرهنگنامه عکس ایران، چاپ دوم، ۱۳۷۲
نقشه باستانی ایران، چاپ سوم، ۱۳۷۶
نگاره‌های پیش از تاریخ ایران، ۱۳۷۶
منشور کورش هخامنشی، چاپ چهارم، ۱۳۸۳
نیشه‌های فارسی باستان، ۱۳۷۷
بیستون، کتیبه داریوش بزرگ، چاپ دوم، ۱۳۸۴
رصدخانه خورشیدی نقش‌رستم، ۱۳۷۸
رصدخانه نیمروز، ۱۳۷۸
تخت جمشید، بنای میهنی ایرانیان و انجمن همپرسی ملی، چاپ دوم، ۱۳۷۹
کتیبه‌های هخامنشی، چاپ سوم، ۱۳۸۰
مجموعه مقاله‌های پژوهش‌های ایرانی، (شماره ۱)، ۱۳۸۰
سرودهایی از اوستا، چاپ دوم، ۱۳۸۰
نظام گاهشماری در چارتاقی‌های ایران، ۱۳۸۰
نقش‌رستم و پاسارگاد، آرامگاه کورش هخامنشی، ۱۳۸۰
مجموعه مقاله‌های پژوهش‌های ایرانی، (شماره ۲)، ۱۳۸۱
ایران، سرزمین همیشگی آریاییان، چاپ دوم، ۱۳۸۲
اوستای کهن و فرضیاتی پیرامون نجوم‌شناسی بخش‌های کهن اوستا، ۱۳۸۲
ستاره‌شناسی تمدن‌های کهن، (ویرایش)، ۱۳۸۲
راه شیراز، ۱۳۸۳
بناهای تقویمی و نجومی ایران، ۱۳۸۳
خانه مادر بزرگ، ۱۳۸۳
راهنمای زمان جشن‌ها و گردهمایی‌های ملی ایران باستان، ۱۳۸۴

پژوهش‌های ایرانی

زادروز فردوسی

همراه با نقد یک مقاله

رضا مرادی غیاث‌آبادی

تهران ۱۳۸۴

مرادی غیاث‌آبادی، رضا. ۱۳۳۲-
زادروز فردوسی / رضا مرادی غیاث‌آبادی. - تهران:
۱۳۸۴.

۳۲ ص. -- (پژوهش‌های ایرانی)
ISBN: 964-6303-38-2

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیفا.
R. M. Ghasabadi.
ص. ع. به انگلیسی:

Ferdawsi's Birthday

۱- فردوسی، ابوالقاسم. ۳۲۹-۴۱۶ ق. شاهنامه--

گاهشماری. ۲- گاهشماری ایرانی. الف، عنوان.

۸ ۱/۲۱ PIR ۴۴۹۳/د ۹/۹

ش ۴۲۳ کتابخانه ملی ایران

پژوهش و گزارش
رضا مرادی غیاث‌آبادی

*
طرح، چاپ و نشر
مؤلف / پژوهش‌های ایرانی

چاپ نخست ۱۳۸۴
۱۰۰۰ نسخه

*
نشانی صندوق پستی ۲۵۵-۱۳۱۴۵ تهران
بخش از نقش‌آور ۶۴۹۶۳۸۹
همه حقوق محفوظ

شابک ۹۶۴ ۶۳۰۳ ۲۸ ۲
۱۰۰۰ تومان

فهرست

۷	پیشگفتار
۹	نقدی بر یک مقاله
۲۵	زادروز فردوسی

پیشگفتار

فردوسی، همانند بسیاری از دیگر دانشمندان و خردمندان این سرزمین، در روزگار خود و در شهر و سرزمین خود، و حتی به هنگام مرگ و خاکسپاری، مردی غریب و تنها بوده است. این غربت و تنهایی و دشواری‌های روزگار را، خود به کوتاهی و ظرافت بارها در لابلای سروده‌های خود بازگو کرده است و برآستی که همان اشاره‌ها، سوگنامه‌ای پردرد و غم‌انگیز از سرنوشت تلخ و همیشگی خردمندان و هنرمندان ایران است.

به انزوا کشاندن و حتی سرزنش فردوسی، آنچنان سکه زایج هنرفروشان وابسته به دستگاه حکومت بوده است که نه تنها تا سالیانی دراز و حتی تا یکی-دو سده پس از درگذشت او، در هیچیک از متون ادبی و تذکره‌های پرشمار آن دوره، نامی از او و شاهنامه‌اش برده نشده است، بلکه به صراحت همچون عنصری و معزی، زبان به طعن و تمسخر او گشوده‌اند و سروده‌های این نگاهبان فرهنگ و تاریخ ایران‌زمین را «بی‌مقدار» و خودش را «دروغزن» نامیده‌اند.

از حدود سده ششم و به ویژه با «چهار مقابله» نظامی عروضی، توجه به شاهنامه و فردوسی آغاز می‌شود و در گذر سال‌ها دامنه بیشتری بخود می‌گیرد تا اینکه در دو سده گذشته، به بیشترین گستردگی خود دست می‌یابد. در این هنگام، نسخه‌های انتقادی و یا تصحیح‌شده فراوانی از شاهنامه و پژوهش‌های پیرامونه و بی‌شماری در باره آن و نیز در باره روزگار و زندگی فردوسی به

دست پژوهشگرانی از کشورهای گوناگون جهان انجام شده و همچنان می‌شود.

یکی از موضوع‌های پرطرفدار و بحث‌برانگیز در زمینه فردوسی‌شناسی، آگاهی از زادروز و سال‌مرگ او و همچنین زمان آغاز و پایان سرایش شاهنامه است. در این باره پژوهش‌های فراوانی انجام شده و به نتیجه‌های متفاوتی دست یافته شده است. برای نمونه سالروز زایش فردوسی در سال‌های مختلفی از ۳۲۳ تا ۳۳۰ (و بیشتر ۳۲۹) قمری هجری و حتی گاه پیش و پس از آن بدست داده شده است. این تفاوت‌ها ناشی از اشاره‌های متفاوت و گاه متناقض به زندگی فردوسی در شاهنامه و منابع دیگر است؛ به گونه‌ای که با منابع قطعی و در نبود نسخه‌ای معتبرتر از شاهنامه، امکان برتری قطعی هیچ‌یک از نظریه‌ها بر دیگری ممکن نمی‌باشد.

در این گفتار، کوشش شده است تا فرضیه‌ای در باره «یکم بهمن‌ماه» به عنوان روز زایش فردوسی با استناد به بیت‌هایی از شاهنامه و مقایسه آن با آیینی مردمی در سرزمین‌های ایرانی‌نشین آسیای میانه و افغانستان، پیشنهاد شود. اما از آنجا که چندی پیش، مقاله‌ای در زمینه جستجوی روز زایش فردوسی منتشر شده است؛ در آغاز به نقدی در باره آن پرداخته می‌شود. بر این باورم که روش و نتیجه یک تحقیق نادرست، ضمن اینکه موجب گمراهی بسیاری کسان می‌شود؛ اما می‌تواند همراه با نقدهایی پیرامون آن، راهگشای پژوهشگران آتی نیز باشد.

رضا مرادی غیاث‌آبادی

فروردین ۱۳۸۴